

Középkori magyar királyok emlékei kutatói program

Zárójelentés

A program célja az volt, hogy a 11—15. századi magyar uralkodók személyes tárgyi és szöveges emlékeit, udvari reprezentációjának kellékeit, a kincsművészethez tartozó különféle tárgyakat, az uralom ceremonialis kellékeit, koronázó- és felségjelvényeket, személyes donációkat, sírmellékleteket, síremlékeket, jelvényeket, az uralkodói lovagrendek tartozékait és kellékeit összegyűjtse, és katalogizálja.

A tervben foglaltaknak megfelelően elkészült a témához szorosan kapcsolódó 14 tanulmány, egy több mint 600.000 karakter terjedelmű forrásgyűjtemény és mintegy 300 tárgyi emlék leírása. A kutatómunka során a program résztvevői 10 külföldi tanulmányúton vettek részt (a felsorolást ld. alább).

Az időszak során a programba bevont kutatók két alkalommal számoltak be munkájuk eredményeiről a Régészeti és Művészettörténeti Társulat szakmai nyilvánossága előtt konferencia-előadás formájában (Sipos E., Wehli T., Kerny T., Lóvei P., Takács I.: 2004 március, Magyar Nemzeti Galéria; Tóth S.: 2006 március, Magyar Nemzeti Múzeum).

Az eredmények részleges közzétételére Magyarországon és külföldön is sor került (magyar, angol, német és francia nyelven).

A munkák közvetlen hasznosítása már a program időszakában, illetve azt közvetlenül követően bekövetkezett (Luxemburgi Zsigmond-kiállítás, Budapest – Luxemburg, 2006 március – október).

A programidőszak második felében új irányokat és szempontokat kapott a munka. 2003-ban a magyar és a luxemburgi kormány megbízásából a témavezető irányításával kiállítás-előkészítő csoport kezdte meg munkáját azzal a céllal, hogy 2006-ban nemzetközi kiállítást mutasson be a budapesti Szépművészeti Múzeumban és a luxemburgi Nemzeti Múzeumban Zsigmond király személyiségéről, művészetpártolásáról és korának művészetéről. Mivel a program keretében az addig folyó munkák megfelelő alapot nyújtottak e tematikus kiállítás kidolgozásához, az addigi eredményekre is támaszkodtunk a kiállítás koncepciójának megalkotásában és tárgyválogatásának munkájában. A kutatási program első meghatározásában is jelen volt egy esetleges kiállítás megrendezésének gondolata:

„Ez a felépítés – katalógus, tanulmányok és források együttese megfelel egy modern kiállítás katalógusának. Természetesen több szerző munkája. Magához a kiállításhoz valószínűleg fel kell készülni a kölcsönzésekkel kapcsolatos nehézségekre, és bizonyos darabok esetleg másolatokkal való kiváltására is.” (Kovács Éva)

Az elkészült kiállítás több mint 400 tárgy kölcsönzését jelentette 19 ország 126 intézményéből. A tárgyak kiválasztása, a kölcsönzési tárgyalások során nagyon sok esetben támaszkodhattunk az előző évek tanulmányútjainak tapasztalataira, valamint a program keretében kialakított szakmai, személyes kapcsolatokra.

A kiállítási hasznosítás két változást hozott az eredeti tervhez képest. Az egyik az volt, hogy a munkák végeredményében lényegesen nagyobb hangsúlyt kapott a Zsigmond-kori művészet, és a közvetlenül azt megelőző korszak művészete. A másik az, hogy valóban több szerző munkáját kellett igénybe venni. A kiállítás elkészült katalógusának mintegy nyolcvan tudományos közreműködője volt.

Ugyanakkor a program eredményeinek és tapasztalatainak hasznosítása nem meríti ki teljes mértékben a megvalósult kötet tartalmát, amely 750 oldal terjedelmű és 42 tanulmányt közöl magyar és külföldi szerzők tollából. A kötet a nemzetközi szakmai nyilvánosság számára is hozzáférhető, tekintettel arra, hogy a német Philipp von Zabern kiadó adta ki magyar, német és francia nyelven. Nyilvánvaló, hogy a katalógus szakmai koncepciójának kialakítása, a kutatási programon kívüli szerzők kiválasztása szorosan összefügg a program keretében

elvégzett több éves kutatási és anyaggyűjtési munkával. Ebben a tekintetben mindenképpen referenciája az OTKA által támogatott négy éves kutatómunkának.

Tanulmányutak:

2001

- York; a yorki városházán őrzött sárkányrend-jelvényes Zsigmond-féle kard tanulmányozása és leírása
- Dalmácia; a zárai magyar emlékek tanulmányozása, fotózása és leírása, közöttük a zárai Szűz Mária-kolostor tornyának Kálmán királyt megörökítő felirata
- Párizs és Fontevraud; kutatás a párizsi Bibliothèque Nationalban; a fontevraud-i Anjou kiállítás megtekintése, az ott kiállított királyi emlékek tanulmányozása, fotózása és leírása, különös tekintettel a horvátországi Anjou királyi és királynéi adományokra
- Vissy Brod, Prága, Magdeburg; a Zavis kereszt tanulmányozása, fotózása és leírása; a prágai Szt. Vítus székesegyház kincstárának meglátogatása, a Nagy Lajos magyar király adományaként odakerült ereklyetartó tanulmányozása; a magdeburgi I. Ottó kiállítás megtekintése

2003

- Sarajevo, Bosnyák Nemzeti Múzeum, középkori gyűjtemény (Zsigmond-kori emlékek); kapcsolatfelvétel: Margita Gavrilovic, Lidija Fekeza
- Dubrovnik, Városi Levéltár (Anjou-kori és Zsigmond-kori oklevelek és pecsétek tanulmányozása és fotózása)
- Dubrovnik, Dominikánus templom kincstára (Szt. István király ereklyetartójának tanulmányozása)
- Zadar, Szűz Mária kolostor egyházművészeti múzeuma (Anjou-kori korona, Anjou-kori hímzés, Anjou címeres kehely, Anjou címeres faragványok tanulmányozása és fotózása, a

Kálmán király által építtetett feliratos toronyépület feliratainak és boltozatának tanulmányozása és fotózása)

- Zadar, Szt. Simeon-templom (az Erzsébet királyné által adományozott Szt. Simeon ereklyetartó tanulmányozása és fotózása)
- Trogir, Városi Múzeum (kapcsolatfelvétel: Danka Radic, Ivo Babic)
- Trogir, Székesegyház kincstára (a Mária királyné által adományozott tipárium tanulmányozása és leírása)
- Čiovo, Klarissza kolostor (a kolostorba került kegyképhez tartozó Anjou-kori koronátörredék tanulmányozása és fotózása)

2004

- Zára-Zágráb (fotózás, leírások készítése)
- Párizs-Dijon (az 1400 körüli francia művészetet bemutató kiállítások megtekintése)
- Nürnberg, Passau (fotózás, leírások készítése)

2005

- Isztambul, Régészeti Múzeum, Hagia Sophia, Pantokrator kolostor (Eiréné császárné emlékei)
- Aachen, Domschatz (az aacheni magyar kápolna fennmaradt felszerelésének tanulmányozása, leírása és fotózása)

Budapest, 2006. augusztus 15.